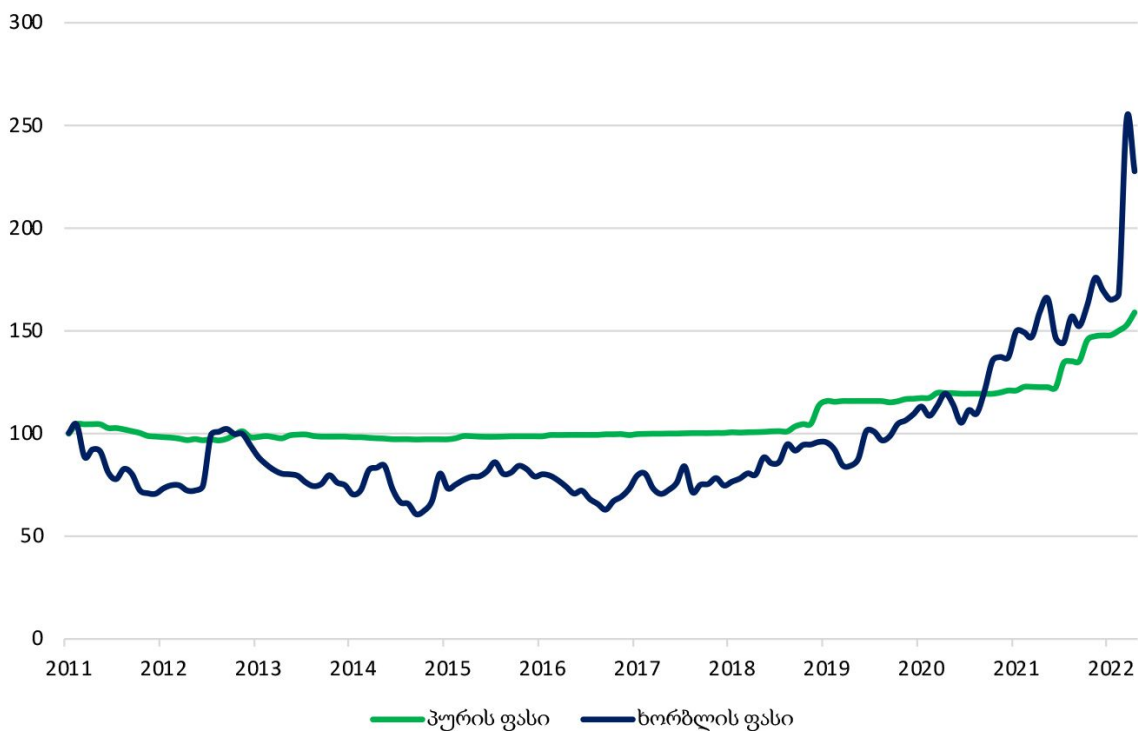

ხორბლის ბაზრის მიმოხილვა

საქართველოში საშუალო შინამეურნეობა/ოჯახი, ფინანსების ყველაზე დიდ ნაწილს სურსათზე ხარჯავს, რაც ასევე აისახება სამომხმარებლო კალათის წონებში, სადაც სურსათის წილი ჯამურ ინდექსში *33.1%-ია. ერთეულოვანი კატეგორიების მიხედვით კი, პურპროდუქტები ყველაზე არსებითი პროდუქციაა სურსათში. 2011 წლიდან 2017 წლის ჩათვლით პურის ფასი არათუ არ იზრდებოდა, არამედ 2011-2012 წლებში 5%-ით შემცირდა. ბოლო ათწლეულის განმავლობაში, პირველად ფასის ზრდა 2018 წელს დაფიქსირდა, რაც რუსეთში (საიდანაც ვახდენთ ხორბლის იმპორტს) ცუდი მოსავლიანობის შედეგი იყო. 2021 წლის მაისიდან მოყოლებული კი ხორბლის პურის ფასი ყოველთვიურად იზრდება და წლიურმა ზრდამ აპრილში 30% შეადგინა.

ხორბლის საერთაშორისო ფასი vs. პურის ფასი საქართველოში (იან-2011 = 100)

წყარო: ბლუმბერგი, სტატსტატი

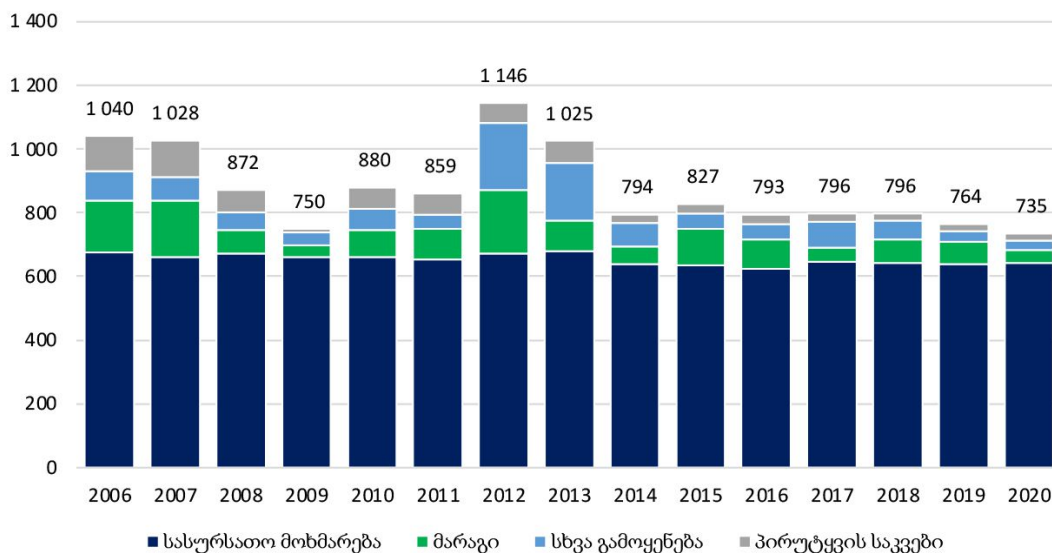

პურის ფასი უმეტესწილად დამოკიდებულია ნედლეულზე, როგორცაა ხორბალი და ფქვილი. 2008 წლის გლობალური ფინანსური კრიზისის შემდგომ ნედლეულის ფასები საერთაშორისო ბაზრებზე საგრძნობლად დაეცა და ყველაზე მაღალ მაჩვენებელს 2014-2016 წელს მიაღწია. პანდემიის დაწყებიდან საერთაშორისო ფასები ნედლეულზე, მათ შორის ხორბალზეც, მკვეთრად იზრდება. აღნიშნულ სიტუაციას ამძაფრებს ის ფაქტი, რომ 2020 წლის მონაცემებით მსოფლიო ბაზრებზე ექსპორტირებული ხორბლის 28.5% რუსეთსა და უკრაინაზე მოდიოდა. რუსეთ-უკრაინის ომის დაწყების შემდგომ კი საერთაშორისო ბაზრებზე ხორბლის ფასმა საშუალოდ 30%-ით მოიმატა, რაც უფრო მეტად აისახა აღმოსავლეთ ევროპასა და ცენტრალური აზიის ქვეყნებზე, ვიდრე დანარჩენ მსოფლიოზე.

გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის (FAO) მიხედვით 2022 წელს უკრაინაში მოსალოდნელია ხორბლის მოსავლის მინიმუმ 20%-ით შემცირება, თუმცა, უკრაინული ხორბლის დეფიციტი გარკვეულწილად ჩანაცვლებადია რუსული და ევროპული ხორბლით, სადაც ხორბლის მაღალ მოსავალს პროგნოზირებენ. მიუხედავად ამისა, 2022/23 წლებში მოსალოდნელია ხორბლის მოცულობის მცირეოდენი შემცირება წინა წელთან შედარებით.

საქსტატის მონაცემების მიხედვით, საქართველოში ბოლო წლებში საშუალოდ ასი ათასი ტონა ხორბალი იწარმოება, კერძოდ კი 2020 წელს ადგილობრივმა წარმოებამ შეადგინა 102 ათასი ტონა, ხოლო მთლიანმა მოხმარებამ კი 735 ათასი ტონა. 2017 წლიდან 2020 წლამდე ხორბლის თვითუზრუნველყოფის კოეფიციენტი 15%-ს შეადგენს, რაც შედარებით მაღალია წინა წლების მაჩვენებლებზე, თუმცა, თვითუზრუნველყოფის ზრდის დიდი ნაწილი მოდის ხორბლის გამოყენების შემცირებისგან. ხორბლის გამოყენების შემცირება საქართველოში შეინიშნებოდა 2014-2016 წლებშიც, როდესაც ხორბლის ფასმა საგრძნობლად დაიკლო. 2006 წელთან შედარებით 2020 წელს ხორბლის ჯამურმა გამოყენებამ 29.3%-ით ნაკლები შეადგინა. ასევე, შემცირდა ექსპორტი, დანაკარგები და პირუტყვის საკვების სახით გამოყენება. ხორბლის სასურსათოდ მოხმარება ბოლო 15 წელიწადში უცვლელია და საშუალოდ 653 ათას ტონას შეადგენს.

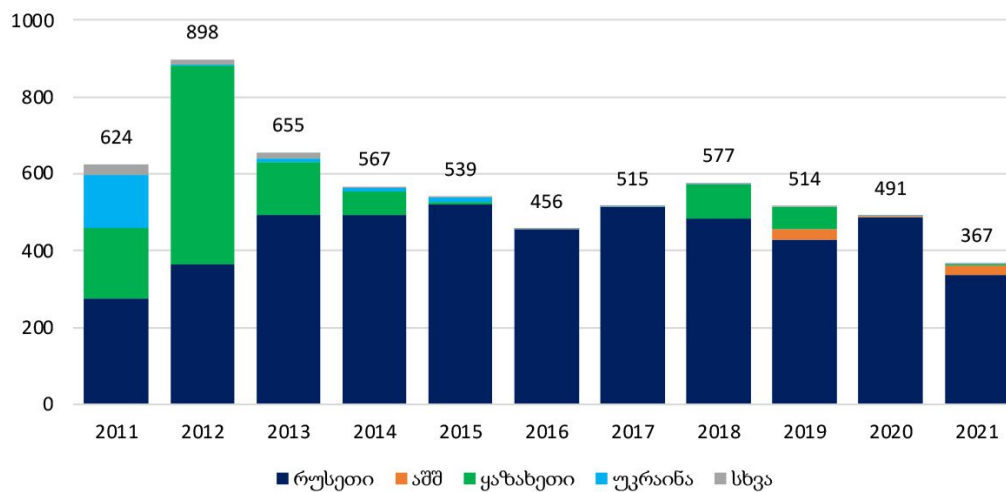
ხორბლის გამოყენება (ათასი ტონა)

2021 წელს რუსეთიდან იმპორტირებულმა ხორბალმა ხორბლის მთლიანი იმპორტის 92.1% შეადგინა, რაც ერთ ბაზარზე მაღალდამოკიდებულებას ნიშნავს. ხორბლის იმპორტი შედარებით დივერსიფიცირებული იყო 2013 წლამდე, როდესაც ხორბლის დიდი წილი შემოდის ყაზახეთიდან და უკრაინიდან. 2013 წლიდან ლარის გაუფასურების ფონზე ხორბლის ტრანსპორტირებაზე დაწესებულმა შეზღუდვებმა ყაზახური ხორბალი არაკონკურენტუნარიანი გახადა. დამატებით, ცენტრალური აზიის ქვეყნებში ეკონომიკური აღმავლობის შედეგად ყაზახურ ხორბალზე კონკურენციის განევა საგრძნობლად გართულდა სხვა იმპორტიორი ქვეყნებისთვის.

ხორბლის იმპორტი საქართველოში (ათასი ტონა)

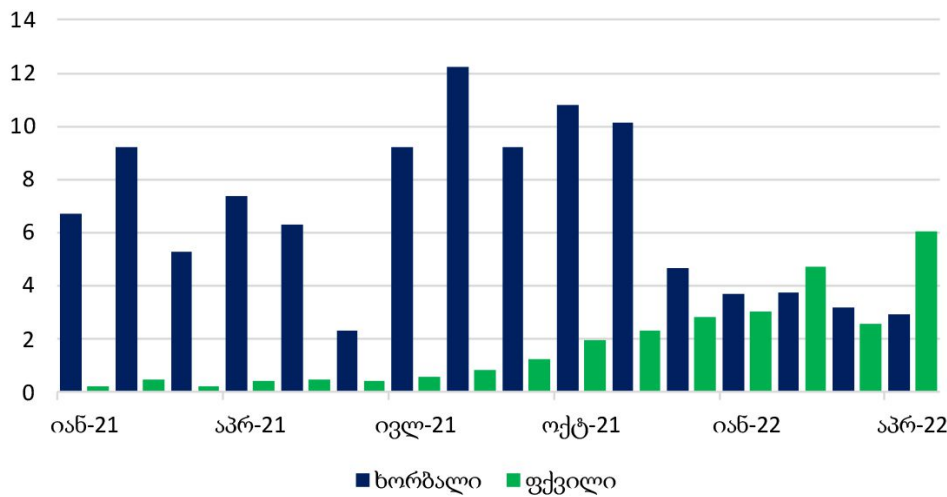

წყარო: საქსტატი

2021 წლიდან შეინიშნება ხორბლის იმპორტის ფქვილით ჩანაცვლების ტენდენცია. ჩანაცვლების მთავარ მიზეზად შესაძლოა რუსეთის მიერ ხორბალზე დაწესებული საბაჟო გადასახადი ჩაითვალოს, რაც არ ვრცელდება ფქვილზე. როგორც წისქვილკომბინატები აცხადებენ, იმპორტიორებისთვის პრობლემას წარმოადგენს არაპროგნოზირებადი სუბსიდირება ხორბლის იმპორტზე, რაც წისქვილების მუშაობას არარენტაბელურს ხდის და ფქვილის იმპორტს ამჯობინებენ. თუმცა, იმპორტირებული ფქვილი, რომლის ტრანსპორტირებაც სატვირთო მანქანებით ხდება, დაბალი ხარისხით გამოირჩევა. დაბალი ხარისხის გარდა, ფქვილი ხორბალთან შედარებით მაღალუჭებადი პროდუქტია, რაც სასურსათო უსაფრთხოებას რისკის ქვეშ აყენებს. აღსანიშნავია, რომ 2022 წლის პირველ კვარტალში იმპორტირებული 31.7 ათასი ტონა ფქვილიდან 99.1% რუსეთიდან შემოვიდა.

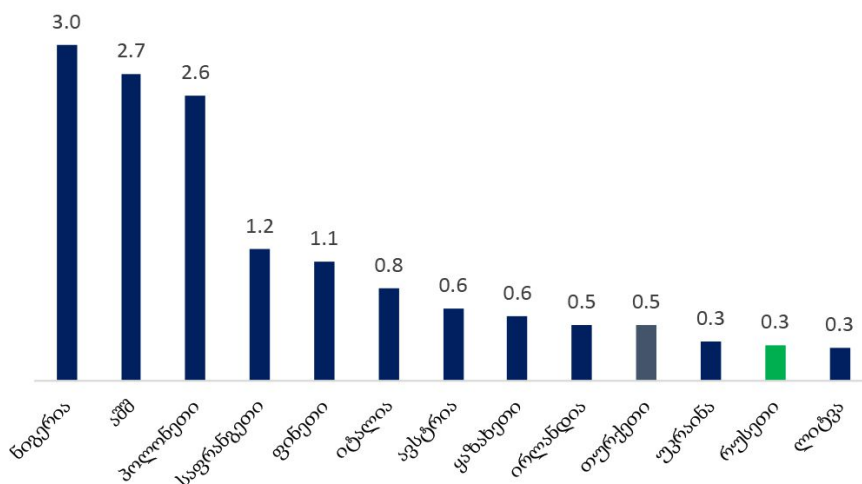
ხორბლის და ფქვილის იმპორტი (მილიონი აშშ დოლარი)

წყარო: საქსტატი

რუსეთის ფედერაცია ხშირად იყენებს იმპორტზე დამოკიდებულებას პოლიტიკური მიზნებით, რის შედეგადაც გარკვეული ქვეყნები ათწლეულების მანძილზე გამოუვალ მდგომარეობაში ხვდებიან. საქართველოს შემთხვევაში ოკუპირებული ტერიტორიების საკითხი დამატებით პრობლემატურს ხდის ამ დამოკიდებულებას. სიტუაციას ასევე ამწვავებს ამჟამინდელი ომი უკრაინაში და რუსეთზე დაწესებული სანქციები, რომლის რიცხვიც დღითიდღე იზრდება. აქედან გამომდინარე, სასურსათო უსაფრთხოების მისაღწევად რუსეთიდან ხორბლის იმპორტზე დამოკიდებულების შემცირება მნიშვნელოვანი საკითხია. თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ დღეს რუსულ ხორბალსა და ფქვილზე უარის თქმა კერძო სექტორისთვის (წილქვილკომბინატები, პურსაცხობები) არარენტაბელურია.

იმპორტირებული ფქვილის ფასი (ლარი/კგ)

წყარო: საქსტატი

ხორბლის იმპორტის გარკვეულწილად ჩანაცვლების ალტერნატივას ადგილობრივი წარმოების გაზრდა წარმოადგენს. საქართველოში ხორბლის ნათესი ფართობი საშუალოდ 45-50 ათასი ჰექტარია. განსხვავებით ნათესი ფართობისგან, ხორბლის მოსავალი შედარებით მზარდია, და 2021 წელს 136.1 ათასი ტონა შეადგინა, რაც 2020 წლის მაჩვენებელს 33%-ით აღემატება. აღსანიშნავია, რომ გაზრდილი მოსავალი ძირითადად მაღალი საშუალო მოსავლიანობისგან მომდინარეობს - 2021 წელს ხორბლის საშუალო მოსავლიანობამ 2.7 ტონა/ჰექტარი შეადგინა, რაც ქვეყნისთვის რეკორდული მაჩვენებელია ბოლო 20 წლის განმავლობაში. თუმცა აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ადგილობრივი ხორბალი უმეტესწილად საფურაჟედ გამოიყენება (პირუტყვის საკვებად), ამდენად მისი ხარისხის გაუმჯობესება ძალზედ მნიშვნელოვანია.

იმისათვის რათა ხორბლის ადგილობრივი მოსავალი გაიზარდოს როგორც რაოდენობრივად, ასევე ხარისხობრივად, მნიშვნელოვანია ამ დარგის განვითარების სწორი სტრატეგიის და თანმიმდევრული სამოქმედო გეგმის დასახვა. ასეთი სტრატეგია უნდა მოიცავდეს ყველა მნიშვნელოვან ასპექტს, როგორცაა:

- მიწის ბაზრის განვითარება:
  - მიწის კადასტრის სრულყოფა;
  - სახელმწიფო მიწების გასხვისება (პრივატიზაცია ან იჯარა);
  - მიწის ნაკვეთების კონსოლიდაცია/გამსხვილების და მიწების დამუშავების ხელშეწყობა.
- მიწების გასარწყვიანება (ირიგაცია) და თანამედროვე სარწყავი ინფრასტრუქტურის თანადაფინანსება;
- უხვმოსავლიანი სათესლე მასალის და ყანების მოვლის საშუალებების შეთავაზება (სასუქები, შხამ-ქიმიკატები);
- თანამედროვე ტექნიკის და ტექნოლოგიების ნახალისება (ხელოვნურ ინტელექტზე დაფუძნებული მონაცემთა ანალიზის ტექნოლოგიები და ა.შ.);
- მოსავლის აღების შემდგომი თანამედროვე ინფრასტრუქტურის შექმნა (სასაწყობე ფართები და შემნახველი ამწეები);
- მოსავლის აღების შემდგომ მინდვრის გადანჯის პრაქტიკის აღმოფხრისკენ გადადგმული ნაბიჯები;
- ქარსაფარი ზოლების გაშენება და მსგავსი ღონისძიებები, რაც დაეხმარება მემცენარეობის დარგს რომ აწარმოოს უფრო მეტი ერთეულზე ნაკლები დანახარჯით (მასშტაბის ეკონომიის გამოყენებით).
- ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნება (აბორიგენული ჯიშების გავრცელების მხარდაჭერა) და სხვ.

დარგის განვითარების პროგრამა, რომელიც სახელმწიფომ დააანონსა, ვიმედოვნებთ რომ ზემოთ დასახელებულ ყველა მნიშვნელოვან კომპონენტს მოიცავს.

